

Utkantens muligheter og utfordringer

Av ordfører Rolf Steffensen

Først av alt: Takk for utfordringen.

Utkantens muligheter og utfordringer...

Hva i all verden vet jeg om utkanten, jeg som bor så sentralt? Midt i smørøyet...

Jeg vet ikke om dere har tenkt over det, men Hamarøy er jo det eneste naturlige sentrum i nordre Nordland... Ikke sant? Jeg har en følelse av at ikke alle ser det sånn, at det er representanter her som tror at det er de og deres kommune som befinner seg i sentrum, men sånn er det jo ikke... Det er Hamarøy som er sentrum, midt mellom de mer kjente utkantene som Harstad, Narvik, Sortland, Svolvær og Bodø.

I alle fall om vi ser på kartet, om vi setter passerspissen på Hamarøy og drar sirkelen rundt.

Hamarøy kommune har nylig innledet et samarbeid med arkitektøgskolen, NTNU i Trondheim. For noen uker siden var tre sisteårsstudenter på besøk i Hamarøy. Allerede etter få dager hadde de gjort en veldig interessant observasjon.

Med stor forbauselse meddelte de på hjemmesida si at folk i Hamarøy virkelig ser ut å mene at den geografiske plasseringa av kommunen er et av de store fortrinnene ved det å bo og leve i Hamarøy. "Vi bor jo så sentralt!" hadde folk sagt til dem med stjerner i øynene når de fortalte om plassen sin, til de langt mer urbane studentene sørfra.

Vi kan selvsagt smile av denne litt vel selvbevisste holdninga, men det er ikke tilfeldig at jeg velger å begynne nettopp her når jeg skal tegne et bilde av utfordringer og muligheter i en "utkant" som Hamarøy.

Verdien av et positivt selvbilde og omdømme

Maria Monsdatter Almlis ved KUN i Steigen fikk nylig presseomtale av en mastergradsoppgave hun hadde gjort på Høgskolen i Bodø(?). Hun hadde sammenliknet utviklingen i to småsamfunn utenfor Bodø. Det ene var Givær, det andre Bliksvær. Underveis i arbeidet hadde hun lagt merket til noe som mer og mer framsto som en signifikant forskjell mellom de to samfunnene. Mens folk på det ene, Givær, snakket utelukkende positivt om sitt sted, ja til og med også om Bodø kommune og Nordland fylkeskommune, så fant hun de helt motsatte holdningene på Bliksvær. Dette var så uttalt og iøynefallende at hvis jeg forsto henne rett så konkluderte hun i oppgaven sin at egen oppfatning av stedet kan være helt avgjørende for den utviklingen som kommer.

I mitt utviklingsperspektiv for Hamarøy som småsamfunnskommune er jeg opptatt av en ting, fremfor det meste annet: Nemlig verdien av et positivt omdømme!

Personlig er jeg villig til å gå veldig langt for å bygge opp under det positive omdømmet som jeg opplever at Hamarøy har ute i verden, og som jeg tror vi er avhengig av, når vi i årene som kommer bl.a. skal konkurrere med hele landet for øvrig for å rekruttere arbeidskraft.

Mitt budskap i dag er derfor ikke et syt-og-klag-budskap.

Jeg tror Maria Monsdatter Almlis har helt rett. Samfunnene våre blir det vi tror og tenker at de skal bli.

Selv har jeg store tanker for Hamarøy.

Jeg tror, ærlig talt, at Hamarøy er mulighetenes samfunn. Jeg har bestemt meg for det!

Hamarøy har ei fantastisk framtid. Jeg skal komme tilbake til det litt etter hvert.

Den første og største utfordringa vår, tror jeg, er at vi oppdager den. Den neste er at vi holder fast på den når så mange andre stemmer, særlig samfunnsforskere, økonomer og politikere forsøker å få oss til å se og tro annerledes. I tillegg er det ei utfordring stadig å peke på den og utfordre og motivere hverandre til å tørre å ta den i bruk.

Eller sagt på en annen måte, jeg tro kommuner som Hamarøy blir utkantkommuner, dvs kommuner som ikke er liv laga hvis vi tror at det er det som er vår skjebne.

Hvis vi tror at de største utfordringene ligger i rammebetingelsene, i alle avstandsulempene, som det at vi har tre timer til flyplass, i bortfallet av offentlige arbeidsplasser, i svak kommuneøkonomi og et Sørheim-utvalg som ikke forstår oss og derfor ikke konkluderer til fordel for oss, og i et elendig vei og fergetilbud, ja da har vi et problem.

Min påstand er at utfordringene ligger vel så mye i hodene våre.

To eksempler

I denne forbindelse har jeg lyst til å vise til et par eksempler som jeg mener viser at det går an å overvinne selv åpenbare og alvorlige avstandsulempene og generell motløshet, hvis man bare ser og tar imot de mulighetene som byr seg. Træna og Lovund på Helgeland er eksempler på to småsamfunn, eller utkanter om vi vil, som har vist at det går an å snu negativ befolknings- og næringsutvikling til det helt motsatte. Der er det fiskeri og oppdrett som gjør at det i dag går en strøm av folk tilbake til de to samfunnene. Så vidt jeg husker fra en plansje jeg så før helga så opplevde begge disse samfunnene i fjor en positiv befolkningsutvikling på over 30 %. I dag er faktisk over 70 % av befolkninga på Lovund under 43 år.

Fra mer hjemlige trakter vil jeg nevne bedriften Tysfjord turistsenter som på tross av de samme avstandsulempene har maktet å spisse sitt reiselivsprodukt, hvalsafari og fantastiske naturopplevelser i Tysfjord, på en så fabelaktig måte at turister fra hele verden står i kø gjennom store deler av vinteren(!) for å oppleve nettopp det de har å by på, i et område som vi helt urettmessig har lært oss til å tenke og snakke om som et næringsfattig område. Hørt på maken! Poenget er at det slett ikke er næringsfattig. Det er unikt og ettertrakta i den grad vi selv er i stand til å se og forstå det. Poenget mitt er at det går an, bare vi ser mulighetene, bare vi har mot til å satse, og selvfølgelig, i den grad vi får den støtten og oppbackingen vi trenger.

Trenger vi hverandre?

Utfordringen er selvsagt ikke vår alene. Ikke som enkeltindivider og heller ikke som enkeltkommuner.

Vi er samlet til Saltenting. Det understreker at vi står alle i en større sammenheng. Kanskje til og med i et skjebnefellesskap. Ved et par anledninger har jeg utfordret Odd Tore, Bodøs utmerkede ordfører og en nestor i Salten Regionråd, med syn for nettopp sammenhengene og de gode relasjonene i regionen. Jeg har spurt han. Jeg kunne like gjerne ha spurt Odd i Fauske, Margrete i Narvik eller hvem som helst andre. Hva trenger dere Hamarøy til?

Jeg tror det ligger en viktig øvelse i å stille det spørsmålet. Og en viktig øvelse i å reflektere over det.

Like viktig som på det personlige, individuelle planet er det at vi i Saltenregionen ser og anerkjenner sammenhengene mellom oss, at vi som region skjønner at vi aldri blir sterkere enn det svakeste leddet. Derfor er det så viktig at båndene mellom kommunene, som de viktige utviklingsaktørene vi er, knyttes og gjøres sterke. Det er viktig at vi utvikler en kultur der vi ser hverandre og hverandres behov, at vi blir sett og verdsatt. Slik jeg ser det er dette akkurat like meningsfullt i forholdet mellom kommunene som mellom enkeltmennesker. Ja, det er uhyre viktig. Hvis ikke kan den positive energien som vi er avhengig av for å skape en vekst og utvikling som hele regionen får del i, komme ut av balanse og bli borte.

Det er helt opplagt at en kommune som Hamarøy, enten vi velger å se på oss selv som utkant eller sentrum, trenger sine omgivelser.

Det er jo derfor jeg denne vinteren har vært i en konstant bevegelse til og fra et utall av samferdselskonferanser. Jeg har vært i høring med samferdselskomiteen på Stortinget og jeg har møtt opp i fylkestinget og fått de ulike partigruppene i tale. Bak alt dette ligger det selvfølgelig en erkjennelse av at samferdsel, i første rekke vei, men også ferga til Lofoten, er helt essensiell hvis vi skal lykkes med å få det vi produserer ut på markedene. Samtidig ligger det en erkjennelse i det at vi, for å lykkes, for å få bedre vei og ferge, må få forståelse for det. Vi må ha støtte, fra regionen, og fylket. Uten den støtten kommer vi ingen vei. Så enkelt er det.

Sett fra Hamarøy har det lenge vært opplagt at vi trenger Bodø. Vi trenger Bodø når vi skal på sykehus, når vi skal ha høyere utdanning, handle julegaver og når ungene skal ha tannregulering. Bare for å nevne noe. På samme måten trenger vi Fauske og Narvik og Svolvær, selv om noen tydeligvis mener at vi fra nå av godt kan klare oss uten Svolvær...

Men er det like opplagt når jeg spør, hva trenger Bodø og resten av Salten Hamarøy til? Hva kan Hamarøy være for Salten? Her vil det sikkert kunne komme opp med mange forskjellige svar, men jeg tror vi bør se etter det vi er best på, det er først og fremst der vi har noe å by på.

Det må aldri bli noe mål, tror jeg at Hamarøy, som det småskalasamfunnet det er, skal være størst på noe som helst. I all fall ikke størst i antall mennesker eller antall industriarbeidsplasser. Blir vi noe vi ikke har forutsetninger for å være, da dør Hamarøy. Da ødelegges Hamarøy. I alle fall det Hamarøy jeg/vi i dag kjenner og setter pris på. Jeg vil gjerne sitere en ung Hamarøyværing som flyttet heim for noen år siden. "Hvis Hamarøy blir større enn 3000, da flytter jeg!" "Egentlig," sa han, "er ikke Hamarøy blitt lite nok enda..."

Et spennende og ganske så radikalt perspektiv, vil jeg si, som jeg kanskje ikke er rede til å følge helt ut. Men likevel... Poenget hans, slik jeg oppfattet det var at verdien i Hamarøysamfunnet ikke ligger i noe vi enda ikke har, i noe vi må skaffe oss, men i ei foredling av det vi allerede har.

Hamarøys fortrinn

Hva har Hamarøy? Først og fremst har vi, er vi, 1760 mennesker som bor og lever nettopp her fordi vi ønsker det. Hamarøy er et samfunn med identitet. Attpå til et samisk-norsk samfunn som får stadig større bevissthet om verdien av nettopp denne tokulturelle arven. Vi er dessuten det jeg vil kalle et intakt samfunn, et samfunn lite preget av voksesmerter, til forskjell fra samfunn med stor og rask vekst. Vi er et samfunn som fortsatt har nær kontakt

med røttene og historien og vi er et samfunn der mennesker bryr seg om hverandre og stiller opp for hverandre. En dimensjon som jeg vet mange, særlig blant bygdas mange utflyttere, lengter tilbake til.

Igjen et lite sideblikk til de tre arkitektstudentene.

Ikke uventet var de begeistret for Hamsunsenteret som står klart om vel et års tid. ”Hva er det med denne bygda”, hadde de spurt seg selv, ”som gjør at den kan ta imot et så sterkt bygg tegnet av en av verdens mest profilerte modernistiske arkitekter? Og hva er det med denne bygda som gjør at den kan romme et helt senter til minne om en som hovedstadens elite enda ikke makter å oppkalle så mye som en vei eller en plass etter?”

Det de fant var åpenhet. Refleksjon. Bevissthet. Og en slags kulturell modenhet. Mens andre fortsatt er opptatte av å opprettholde skarpe skiller mellom dikteren og mennesket har Hamarøy for lengst akseptert Knut Hamsun. I stedet for å distansere oss fra det ubehagelige har vi tatt imot det og ytt det motstand.

Jeg synes dette er utrolig interessante observasjoner. Og jeg tenker, hvis dette er riktig, må det da i Herrens navn være noe som verden, eller i det minste Salten trenger, noe som det går an å være stolt av og by på, overfor de som vet å sette pris på slikt...

I min fremtidsvisjon for Hamarøy og Salten ser jeg for meg at det stimuleres til og utvikles næringsaktivitet som er bevisst på alt dette, som utnytter og bygger på den identiteten og de fortrinnene vi og de forskjellige kommunene og enkeltsamfunnene har.

Fortrinnene i Hamarøy finner vi, tror jeg, først og fremst i naturen og kulturen. Og gjerne i et samspill, for eksempel innenfor et småskala reiseliv med høy kvalitet, men ikke nødvendigvis bare der.

Like viktig som å se mulighetene er det at vi ser og for alvor blir oppmerksomme på hva vi allerede har. Jeg tenker at hvis ikke vi ser og verdsetter det næringslivet vi faktisk har, hvordan kan vi da forvente at andre skal gjøre det?

Er forresten Saltentinget oppmerksom på den betydelige rollen som Nord-Salten spiller innenfor havbruk/oppdrett? Visste dere for eksempel at verdens nest største lakseoppdretter Mainstream har sitt Europakontor i Steigen, og at det bare i Steigen og Hamarøy er sysselsatt hele 115 mennesker bare i dette ene firmaet?

Som naturbasert næring er havbruk/oppdrett allerede viktig. Når jeg ser meg om i landskapet, ikke bare i Hamarøy, men i hele Nord-Salten, er det ikke vanskelig å tenke at denne næringa er som skapt for oss. Den kan og vil bli enda viktigere i framtida, særlig når oppdrett av torsk slår inn for fullt.

Felles utfordringer

Her har selvfølgelig også de andre kommunene i regionen, regionrådet og Nordland fylkeskommune en oppgave i å støtte opp om og bidra til å legge til rette for at Hamarøy i likhet med enhver annen kommune, kan utvikle seg i en slik retning, altså i ei retning der kommunen har sine naturlige fortrinn.

I dag er det vanskelig å se at vi har en slik klar forståelse for de ulike kommunenes egenart og naturgitte utviklingsmuligheter.

Utfordringa for oss alle er at vi ikke gir oss over, ikke ukritisk overtar de samfunnsøkonomiske forutsetningene som stadig tres ned over oss som objektive sannheter.

Som den at alt stort er bra, og smått er dårlig.

At offentlig anbudspolitikkk alltid er rettferdig og kostnadsdempende, og stort sett bare det.

At kommunene først må bli enige seg i mellom når ressurser til f.eks. vei skal fordeles.

Faren er at man innenfor slike fastlåste rammer mister den enkelte kommune, og det enkelte småsamfunnet av syne, og enigheten som oppnås blir en skinnenighet i stedet for en reell enighet.

Dette var mine tanker og mitt bidrag til den videre debatten.
Takk for oppmerksomheten!